

KEFAHAMAN DAN PENGALAMAN LITERASI DALAM KALANGAN MASYARAKAT ORANG ASLI PAHANG

(The Understanding and Experience in Literacy among Orang Asli of Pahang)

Rosniza Aznie Che Rose, Nor Hazlinda Saari & Novel Lyndon

ABSTRAK

Kajian ini bertujuan untuk [i]mengetahui tahap buta huruf mengikut struktur umur masyarakat orang Asli antara umur 15 tahun hingga 65 tahun, [ii]menjelaskan hubungkait kadar buta huruf dengan tahap pendidikan, [iii]membincangkan faktor-faktor yang mempengaruhi dan langkah-langkah mengatasinya. Seramai 100 orang responden yang terlibat dalam kajian ini yang dipilih secara rawak. Hasil kajian menunjukkan bahawa faktor yang mempengaruhi kadar buta huruf dalam kalangan masyarakat orang asli ialah [i]kemiskinan, [ii] kemudahan infrastruktur [iii] pengangkutan dan perhubungan, [iv] sikap ibubapa dan [v] sikap individu itu sendiri. Walau bagaimanapun, terdapat juga beberapa langkah yang berkesan seperti [i] pemberian peruntukan dan bantuan oleh pihak kerajaan, [ii] pelaksanaan teknik sistem pengajaran dan pembelajaran (p&p) yang menarik dan berkesan di sekolah, [iii] peranan ibu bapa, [iv] peranan dan sikap individu itu sendiri, dan [v] kempen kesedaran bagi meningkatkan motivasi penduduk setempat. Ia perlulah diambil dan dilaksanakan dalam mengatasi masalah buta huruf tersebut daripada menjadi masalah yang lebih serius dalam kehidupan masyarakat orang asli demi menjamin kesejahteraan sosial bersama.

Kata kunci: geografi kependudukan, orang asli, landskap penduduk, literasi, kegembiraan

ABSTRACT

The study aims to [i] identify illiteracy levels according to the age structure of indigenous people between the ages of 15 and 65, [ii] explaining the relationship between illiteracy rate and educational level, [iii] discussing the factors affecting literacy and also a mitigation measures. A total of 100 respondents involved in this study were randomly selected. The findings show that factors affecting illiteracy rates among indigenous communities are [i] poverty, [ii] infrastructure facilities [iii] transportation and accessibility, [iv] parental attitudes and [v] individual attitudes. However, there are also some effective measures such as [i] allocation of fund and assistance by the government, [ii] implementation of more interesting and effective teaching and learning system techniques in schools, [iii] the role of parents, [iv] individual roles and attitudes, and [v] awareness campaigns to enhance the motivation of the locals. It should be taken and implemented in addressing the illiteracy problem before it becoming a more serious problem in the lives of indigenous peoples in order to ensure mutual social well-being.

Keywords: population geography, indigenous people, population landscape, literacy, happiness

PENGENALAN

Kesedaran masyarakat orang Asli untuk mengubah taraf hidup melalui pendidikan, telah lama wujud. Namun kadar literasi yang rendah dalam kalangan ibu bapa menyebabkan mereka tidak mampu untuk membantu dalam pelajaran anak-anak. Hal ini mendorong mereka menghantar anak-anak untuk belajar di bandar dan menyerah tanggungjawab mendidik kepada pihak sekolah. Namun, jurang pergaulan masyarakat orang Asli dengan masyarakat luar disebabkan oleh perbezaan bahasa dan budaya menyebabkan mereka kurang terdedah kepada perkembangan pendidikan. Bahkan menyumbang kepada keciciran dan masalah penguasaan literasi yang semakin meningkat (Mohamad Johdi 2009).

Terdapat beberapa faktor yang mempengaruhi tahap literasi rendah dalam kalangan murid orang Asli iaitu faktor ibu bapa, gangguan bahasa ibu bapa dalam bacaan, persekitaran rumah, kemiskinan atau sosioekonomi, guru, dan ketidakhadiran ke sekolah (Md.Nasir 2010). Justeru, masyarakat orang Asli melalui program KEDAP dilaksanakan untuk memastikan golongan masyarakat orang Asli ini mampu mengubah sikap dan lebih terpelajar pada masa akan datang (Aminuddin 2010).

Objektif Kajian

Objektif utama kajian ini adalah untuk mengetahui peratusan kadar iliterasi dalam golongan produktif masyarakat orang Asli secara menyeluruh iaitu berdasarkan: 1. Mengenal pasti tahap buta huruf mengikut struktur umur masyarakat orang Asli di kawasan kajian iaitu antara umur 15 tahun hingga 65 tahun. 2. Menjelaskan hubungkait kadar buta huruf terhadap tahap pendidikan dalam kalangan penduduk orang Asli. 3. Membincangkan faktor-faktor yang mempengaruhi kadar buta huruf dalam kalangan penduduk orang Asli. 4. Mencadangkan langkah- langkah yang relevan untuk menangani kadar buta huruf dalam kalangan penduduk orang Asli tersebut.

Latar Belakang Muadzam Shah

Bandar Muadzam Shah ini telah dibuka pada tahun 1979 oleh Lembaga Kemajuan Pahang Tenggara (DARA), tetapi pada 15 Jun 1999, Muadzam Shah secara rasmi diserahkan kepada Kerajaan Persekutuan dan kemudian dipindahkan di bawah pengurusan Majlis Daerah Rompin, Pahang. Bandar Muadzam Shah merupakan sebuah bandar di Rompin, Tenggara, Pahang Malaysia yang mempunyai kedudukan koordinat pada 3o03'26.34"N 103o05'10.57"E. Selain itu, bandar ini juga terletak kedudukan 80 km dari Segamat, 110 km dari Kuantan dan sekitar 250 km dari Kuala Lumpur. Muadzam Shah juga mempunyai keluasan sebanyak 316 996.5 hektar. Taburan kawasannya pula terdiri daripada 90 peratus perkampungan Melayu dan 10 peratus perkampungan orang Asli termasuklah perkampungan orang Asli Gadak yang berada pada koordinat 3o01'48.26"N, 103o03'05.17"E dan perkampungan orang Asli Buluh Nipis yang berada pada koordinat 3o06'08.07"N, 102o56'37.99"E .

Jumlah Penduduk Orang Asli Di Muadzam Shah

Jadual 1: Jumlah Penduduk Orang Asli di Muadzam Shah, 2014

Bil.	Kawasan	Jumlah Penduduk (Orang)
1.	Kampung Gadak	402
2.	Kampung Buluh Nipis	684
	Jumlah Keseluruhan	1,086

Jumlah keseluruhan penduduk orang Asli di Muadzam Shah adalah seramai 5907 orang di mana jumlah penduduk di Kampung Gadak seramai 402 orang manakala penduduk di Kampung Buluh Nipis seramai 684 orang menurut Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA) pada tahun 2014 maka jumlah penduduk bagi kedua-dua kampung adalah 1086 orang.

Masyarakat orang Asli di kedua-dua kawasan kajian iaitu perkampungan orang Asli Gadak dan perkampungan orang Asli Buluh Nipis di Muadzam Shah, Pahang terdiri daripada pelbagai kaum seperti Jakun, Temuan, Semelai, dan Jah Hut. Namun begitu, majoritinya terdiri daripada kaum Jakun iaitu 99.9 peratus manakala selebihnya satu peratus terdiri daripada suku kaum lain seperti Semelai, Temuan dan Jah Hut. Kegiatan ekonomi merupakan salah satu komponen penting yang memainkan peranan dalam kemajuan, pembangunan dan perkembangan di sesebuah kawasan sama ada secara langsung atau secara tidak langsung demi menjamin peningkatan ekonomi penduduk kampung. Melalui pemerhatian dan sesi temu bual yang dilakukan bersama penduduk kampung, majoriti penduduk kampung hanya bekerja sebagai penoreh getah, dan terdapat juga segelintir penduduk yang berniaga secara kecil-kecilan dengan membuka kedai runcit berhampiran kawasan perumahan. Selain itu, terdapat juga penduduk yang bekerja sendiri, berkebun dan juga melakukan sedikit aktiviti pertanian bagi menyara kehidupan mereka yang serba kekurangan. (Sumber: Kerja Lapangan, 2015)

METOD KAJIAN

Pengumpulan data primer berkenaan tahap literasi dalam kalangan masyarakat orang Asli di kawasan kajian adalah dengan menggunakan satu set borang soal selidik terhadap masyarakat orang Asli yang berada dalam lingkungan umur golongan produktif iaitu antara 15 hingga 65 tahun. Pengumpulan data ini melibatkan kaedah kajian lapangan dengan menggunakan kaedah kaji selidik, temu bual dan pemerhatian atau tinjauan semasa sama ada secara langsung atau secara tidak langsung terhadap responden yang terlibat. Melalui kajian ini, pengkaji telah menggunakan teknik persampelan yang berasaskan teknik rambang mudah dan bertujuan (Purposive simple random sampling) di mana teknik ini melibatkan 100 orang responden yang terpilih dan dikenalpasti berdasarkan kawasan kajian. Tumpun responden yang dipilih adalah mereka yang berada dalam golongan produktif iaitu berada dalam lingkungan umur 15 hingga 65 tahun.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Latar belakang Responden

Seramai 100 orang responden yang dipilih secara rawak dalam kalangan penduduk kampung dalam suku kaum Jakun yang berada dalam lingkungan umur 15 hingga 65 tahun. Hal ini demikian kerana kebanyakan kawasan perkampungan orang asli di negeri Pahang terdiri

daripada suku kaum Jakun maka termasuklah Kampung Gadak dan Kampung Buluh Nipis Muadzam Shah, Pahang yang merupakan kawasan terpilih pengkaji.

Peratusan responden menunjukkan sebanyak 38 peratus tidak bersekolah dan 35 peratus bersekolah pada tahap sekolah rendah, 25 peratus bersekolah pada tahap sekolah menengah, dan 1 peratus masing-masing bagi prasekolah dan juga pendidikan tinggi. Secara tidak langsung, hal ini telah menunjukkan bahawa kebanyakan responden yang terdapat di kedua-dua kampung tidak bersekolah dan hanya sebahagian yang mampu bersekolah di peringkat sekolah rendah dan sekolah menengah sahaja. Hal ini berlaku kerana kemampuan sesebuah isi rumah yang berbeza-beza telah menyukarkan ibu bapa serta juga jumlah ahli isi rumah yang ramai.

Kemahiran Literasi Sebagai Indikator Kesejahteraan Orang Asli

Kebanyakan responden mengalami masalah buta huruf iaitu seramai 32 orang responden dari Kampung Gadak manakala Kampung Buluh Nipis adalah seramai 29 orang. Oleh itu, berdasarkan peratusan buta huruf di atas dapat dilihat bahawa masalah buta huruf yang dialami oleh penduduk orang Asli adalah tinggi dengan melibatkan kedua-dua kampung.

Garis nilai median antara kumpulan mempunyai kemahiran literasi berdasarkan ujian Mann-Whitney U dan graf boxplot kajian, nilai median bagi kumpulan (b) adalah lebih tinggi berbanding nilai median kumpulan (a). mendapati bahawa terdapat perbezaan yang signifikan antara (a) 36 hingga 65 tahun yang mengalami kadar buta huruf yang tinggi berbanding (b) umur 15 hingga 35 tahun. Pengalaman (a) berkenaan dengan impak peningkatan taraf hidup [U (n1 = 32, n2 = 29) = 265.4, p > 0.05]. Nilai min bagi (b) (36.42) adalah lebih besar dari (a) (23.28). Hal ini disebabkan oleh kebanyakan penduduk orang Asli yang berada pada kelompok umur tersebut (b) memiliki daya ingatan yang tidak kuat untuk mengingat sesuatu perkara yang baru dipelajari. Berbanding dengan penduduk yang berada pada kelompok umur yang muda iaitu 15 hingga 25 tahun dan 26 hingga 35 tahun. Selain itu, terdapat juga segelintir daripada mereka yang berkahwin pada usia muda sehingga menyebabkan mereka kurang berminat dan ketinggalan dalam aspek pendidikan sama ada secara langsung atau secara tidak langsung menyumbang kepada masalah buta huruf yang tinggi di kedua-dua kawasan kampung tersebut.

Berdasarkan kajian yang dijalankan, pengkaji telah menyenaraikan lima Faktor Yang Mempengaruhi Kadar Buta Huruf Dalam Kalangan Penduduk Orang Asli. Antara aspek yang dinilai ialah [i]kemiskinan, [ii] kemudahan infrastruktur [iii] pengangkutan dan perhubungan, [iv] sikap ibubapa dan [v] sikap individu itu sendiri. Sungguhpun demikian artikel ini hanya akan membincangkan perkara [i] dan [ii] sahaja.

Kemiskinan

Perincian faktor kemiskinan yang dialami oleh responden sehingga dibelenggu oleh masalah buta huruf sama ada secara langsung atau secara tidak langsung. Terdapat beberapa faktor kemiskinan yang mempengaruhi kadar buta huruf penduduk orang Asli, antaranya ialah sumber pendapatan ibu bapa yang tidak mencukupi di mana sebanyak 98.4 peratus responden yang bersetuju dan 1.6 peratus responden sangat bersejutu dengan faktor tersebut. Ini menunjukkan majoriti penduduk yang buta huruf menyatakan bahawa faktor sumber pendapatan ibu bapa tidak mencukupi menyumbang kepada masalah buta huruf yang mereka

alami. Kebanyakan ibu bapa orang Asli yang tidak mempunyai pekerjaan yang tetap dan mereka hanya bekerja kampung maka sumber pendapatan yang mereka dapat tidak tetap dan hanya mampu untuk menyara makan dan minum keluarga sahaja sekaligus hal ini menyebabkan ibu bapa terpaksa mengorban masa depan anak-anak mereka dengan tidak memberikan pendidikan yang sempurna maka hal ini berlanjutan sehingga anak-anak mereka meningkat dewasa dan hal ini juga menyebabkan anak-anak mereka dibelenggu masalah buta huruf.

Kos hidup tinggi juga merupakan salah satu faktor kemiskinan yang mempengaruhi kadar buta huruf penduduk orang Asli di mana sebanyak 63.9 peratus (39 orang) responden yang bersetuju dengan faktor tersebut. Hal ini dapat dilihat pada masa kini yang semakin hari semakin mencabar dari pelbagai aspek terutamanya ekonomi dapat mempengaruhi perbelanjaan semua golongan masyarakat terutama golongan orang Asli yang terasa terbeban dengan pelbagai peningkatan kos hidup yang berlaku dan mereka tidak mampu menyesuaikan diri dengan pelbagai proses perubahan ekonomi yang berlaku sekarang. Selain itu, terdapat sebanyak 29.5 peratus responden tidak bersetuju dan sebanyak 6.6 peratus responden sangat tidak bersetuju dengan faktor tersebut. Hal ini berlaku disebabkan oleh mereka terdiri daripada golongan yang berkemampuan berbanding dengan penduduk orang Asli yang kurang bernasib baik di mana hal ini mampu menimbulkan pelbagai pendapat dan pandangan dalam aspek pendidikan sama ada secara langsung atau secara tidak langsung terhadap masalah buta huruf yang membelenggu penduduk orang Asli.

Kemudahan dan Infrastruktur

Perincian faktor kemudahan dan infrastruktur yang mempengaruhi kadar buta huruf penduduk orang Asli menunjukkan perincian faktor kemudahan dan infrastruktur yang dialami oleh responden sehingga menyebabkan berlakunya masalah buta huruf dalam kalangan penduduk orang Asli. Masalah buta huruf juga dipengaruhi oleh beberapa faktor kemudahan dan infrastruktur, antaranya ialah kekurangan pembinaan sekolah di sekitar atau berdekatan kampung di mana sebanyak 100 peratus responden yang bersetuju dengan faktor tersebut. Terdapat juga sebanyak 98.4 peratus bersetuju mengenai faktor tiadanya pembinaan perpustakaan mini atau desa di dalam kampung dan juga faktor tiada pendedahan atau penggunaan ICT seperti internet, komputer dan sebagainya di kampung. Hal ini menunjukkan majoriti bersetuju dengan kedua-dua faktor tersebut mampu mempengaruhi masalah buta huruf. Hal ini demikian kerana kedua-dua kawasan kampung tersebut berada di kawasan pedalaman dan jauh daripada kawasan bandar maka menyukarkan proses pembinaan sekolah sama ada sekolah menengah ataupun sekolah rendah yang hanya dibina di Kampung Buluh Nipis namun begitu sekolah berkenaan masih mengalami kekurangan daripada pelbagai kemudahan pendidikan. Selain itu, hal ini juga disebabkan oleh bentuk muka bumi di kedua-dua kampung yang tidak bersesuaian seperti berbukit bakau sekaligus menyukarkan proses pembinaan pelbagai kemudahan seperti sekolah, perpustakaan dan bilik ICT maka menyebabkan penggunaan jalur lebar juga terhad. Kedua-dua kampung juga memiliki keluasan kampung yang terhad maka tidak mampu menampung dengan pelbagai pembinaan dan pembangunan yang dilakukan sama ada secara langsung atau secara tidak langsung.

Langkah-Langkah Meningkatkan Literasi

Pemberian Peruntukan atau Bantuan oleh Pihak Kerajaan

Sebanyak 75.4 peratus responden yang bersetuju dan sebanyak 24.6 peratus responden yang sangat bersetuju terhadap pemberian bantuan dari segi pakaian, kasut sekolah, buku, alat tulis dan sebagainya mampu mengatasi masalah tersebut sama ada secara langsung atau secara tidak langsung. Selain itu, terdapat sebanyak 73.8 peratus responden dan sebanyak 26.2 peratus responden sangat bersetuju dengan pemberian duit saku terhadap pelajar sekolah. Hal ini menunjukkan bahawa 100 peratus responden telah menyokong langkah tersebut dalam mengatasi buta huruf yang dialami oleh kebanyakan orang Asli yang terdiri daripada keluarga yang susah dan tidak mampu untuk membeli atau menyediakan kemudahan pendidikan anak-anak mereka maka mereka amat memerlukan bantuan daripada pihak yang bertanggungjawab dengan adanya bantuan tersebut membuatkan mereka lebih bersemangat untuk ke sekolah dan dapat mengurangkan beban keluarga mereka sama ada secara langsung atau secara tidak langsung.

Pelaksanaan Teknik-Teknik Pembelajaran dan Pengajaran (P&P) yang Menarik dan Berkesan

Perincian langkah pihak sekolah yang melibatkan (P&P) dalam mengatasi kadar buta huruf penduduk orang Asli di mana sebanyak 100 peratus responden bersetuju bahawa penggunaan teknologi "Power Point" di sekolah kerana dapat menarik minat pelajar-pelajar orang Asli untuk pergi ke sekolah. Sepertimana yang kita tahu masyarakat orang Asli lebih tertarik kepada benda atau perkara yang jarang mereka lihat dan gunakan dalam kehidupan mereka maka dengan langkah ini secara tidak langsung dapat mengurangkan masalah buta huruf yang dialami oleh masyarakat orang Asli di kedua-dua kampung. Terdapat sebanyak 52.5 peratus responden yang bersetuju dengan penggunaan "Brainstorming" mampu mengatasi buta huruf kerana teknik ini mampu membantu pelajar yang lemah dalam pelbagai aspek terutamanya pelajar yang mempunyai masalah membaca dan menulis langkah ini membantu mereka mengatasinya terutamanya teknik ini perlu digunakan terhadap pelajar-pelajar orang Asli yang mempunyai masalah buta huruf. Hal ini kerana dapat mengurangkan kadar buta huruf dalam kalangan masyarakat orang Asli yang harus dicegah dari awal peringkat umur lagi iaitu dari peringkat umur kanak-kanak lagi. Sebanyak 16.4 peratus responden yang tidak bersetuju dengan langkah tersebut kerana teknik tersebut memerlukan individu yang aktif berkomunikasi namun begitu kebanyakan anak-anak orang Asli masih malu dan kurang fasih berkomunikasi di mana mereka berasa malu untuk bercakap di hadapan orang ramai. Oleh itu, mereka beranggapan langkah tersebut kurang bersesuaian untuk mengatasi masalah buta huruf yang dialami.

Selain itu, sebanyak 91.8 peratus responden yang bersetuju bahawa mewujudkan Sistem Pembelajaran dan Pengajaran (P&P) di luar kelas boleh mengatasi masalah buta huruf yang dialami oleh responden kerana belajar di luar kelas lebih menarik berbanding belajar di dalam kelas di mana di luar kelas para pelajar boleh menghirup udara segar dan mengelak daripada masalah mengantuk maka proses perkembangan otak para pelajar dapat dilakukan dengan lebih berkesan terutamanya bagi pelajar orang Asli yang mempunyai daya ingatan yang lemah maka buta huruf dalam kalangan masyarakat orang Asli dapat ditangani sama ada secara langsung atau secara tidak langsung.

Peranan Ibu Bapa

Perincian langkah peranan ibu bapa dalam mengatasi masalah buta huruf dalam kalangan masyarakat orang Asli di mana sebanyak 77.0 peratus responden yang bersetuju dan sebanyak

14.8 peratus responden yang sangat bersetuju bahawa melakukan pendidikan awal terhadap anak-anak di rumah dapat mengatasi masalah buta huruf yang dialami kerana di rumah ibu bapa yang memainkan peranan penting dalam mengajar dan mendidik anak-anak sama ada secara langsung atau secara tidak langsung supaya anak-anak tidak terlalu leka duduk di rumah. Dengan adanya pendidikan awal di rumah dilakukan maka anak-anak di sekolah tidak mengalami sebarang masalah terutamanya melibatkan anak-anak masyarakat orang Asli maka langkah ini mampu mengurangkan masalah buta huruf yang dialami. Terdapat juga sebanyak 6.6 peratus responden yang tidak bersetuju dan sebanyak 1.6 peratus responden yang sangat tidak bersetuju dengan faktor tersebut. Hal ini berlaku disebabkan oleh terdapatnya segelintir ibu bapa orang Asli yang juga buta huruf sedia ada dan mereka juga tidak mampu untuk mengajar anak-anak di rumah. Oleh itu, mereka beranggapan langkah tersebut kurang bersesuaian untuk mengatasi masalah buta huruf yang dialami.

Selain itu, sebanyak 83.6 peratus responden yang bersetuju dan sebanyak 16.4 peratus responden yang sangat bersetuju terhadap faktor ketegasan ibu bapa dalam mendidik anak-anak dan juga memberi galakkan yang tinggi terhadap anak-anak di mana kedua-dua langkah ini amat penting dalam proses mendidik supaya menjadi seseorang yang berguna, berpendidikan tinggi dan berjaya pada masa hadapan. Ibu bapa yang tegas mampu mendisiplinkan anak-anak dan galakkan daripada ibu bapa adalah satu pembakar semangat kepada anak-anak untuk berjaya terutama dalam pendidikan kerana pendidikan adalah kunci kepada sesuatu proses pembangunan dan kemajuan dalam sesebuah bangsa atau kaum terutamanya masyarakat orang Asli dan juga mampu mengatasi masalah buta huruf yang membelenggui penduduk orang Asli di kedua-dua kampung.

KESIMPULAN

Kebanyakan masyarakat orang Asli yang buta huruf dipengaruhi oleh pelbagai faktor sama ada faktor luaran ataupun faktor dalaman yang terdapat di persekitaran mereka. Secara khususnya, faktor-faktor yang mempengaruhi dan menyebabkan diri mereka dibelenggui masalah buta huruf ini sedikit sebanyak akan membantutkan proses pembangunan dan kemajuan diri sendiri dan komuniti orang Asli. Kebanyakan daripada mereka menyokong bahawa faktor seperti kemiskinan, kemudahan dan infrastruktur, pengangkutan dan perhubungan, sikap ibu bapa dan sikap individu itu sendiri mampu menyumbang kepada masalah buta huruf yang dialami oleh diri mereka sama ada secara langsung atau secara tidak langsung. Namun begitu, terdapat juga segelintir daripada mereka yang tidak berapa menyokong kesemua faktor-faktor tersebut dan hanya menyokong sebahagian faktor sahaja kerana mereka mempunyai pendapat dan pandangan mereka sendiri mengenai masalah buta huruf tersebut. Secara keseluruhannya, kajian ini juga diharapkan dapat membantu pihak-pihak tertentu seperti Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA) sama ada secara langsung atau secara tidak langsung dalam mengatasi masalah buta huruf dalam kalangan masyarakat orang Asli daripada terus meningkat demi menjamin proses-proses kemajuan masyarakat orang Asli.

RUJUKAN

Ahmad Bin Rahim, Anuar Bin Husin, Hashim Bin Mohamad. 2009. Hubungan Faktor Keluarga Terhadap Keciciran Murid Orang Asli di Sk Tekir Labu, Negeri Sembilan.

Aminuddin Mohamad. 2010. Kelas Dewasa bagi Ibu Bapa Murid Orang Asli dan Peribumi

(KEDAP): Satu Pengamatan Tentang Sikap Peserta Program Terhadap Pendidikan.

Berita Harian. 2006. 21 Februari

Doris Padmini Selvaratnam, Abdul Hamid Jaafar, Norlida Hanim Mohd Salleh, Redzuan Othman, Siti Hajar Idris. 2012. Transformasi Modal Insan Melalui Peningkatan Pendidikan: Kajian Kes Komuniti Orang Asli di Cameron Highland, Pahang.

Ahmad Bin Esa, Wan Mohd Rashid Bin Wan Ahmad. 2008. Pendidikan Sepanjang Hayat: Isu, Cabaran, Dan Peranan Sekolah Membangun Modal Insan Dalam Komuniti Setempat.

Md. Nasir B. Masran, Ramlah Binti Jantan, Suppiah Nachiappan, Abd Aziz B. Shukor, Puan Roslinda Binti Mustapha. 2010. Tahap Kebolahbacaan dalam Kalangan Murid Orang Asli (Program Pemulihan) di Sekolah Kebangsaan Brinchang (Pahang) dan Sekolah Kebangsaan Batu 14 (Perak).

Farabi Sheikh Said Al Jabri. 29/11/2011. Utusan Malaysia. Basmi Buta Huruf Orang Asli. http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2011&dt=1129&pub=Utusan_Malaysia&sec=Selatan&pg=ws_01.htm. (13/5/2014).

Felicia Micheal. 2009. Biskut Huruf Meningkatkan Prabacaan. 74

Haliza Abdul Rahman. 2010. Penglibatan Masyarakat Pribumi dalam Isu Berkaitan Persekitaran: Tinjauan Terhadap Suku Mah Meri di Pulau Carey, Kuala Langat, Selangor. Penerbit: Universiti Sains Malaysia.

Hasnalee Tubah, Zulkifley Ahmad. 2011. Pengaruh Demografi Terhadap Kemahiran Membaca dan Memahami dalam Kalangan Murid-Murid LINUS. http://www.statistics.gov.my/portal/download/Population/files/population/04/Jadual_PBT_negeri/PBT_Pahang.pdf (22/5/2015)

Jeyagobi A/L Dhamodarem. 2007. Persepsi dan Sikap Guru Bahasa Melayu terhadap Kemahiran Menulis di Sekolah Rendah Kawasan Pensiangan-Salinatan Daerah Nabawan, Sabah.

Mohamad Hanif Zakaria. 1991. Pendidikan Formal Orang Asli di Kuala Langat Selangor. Fakulti Sastera dan Sains Sosial. Universiti Malaya, Muzium Orang Asli, Gombak.

Mohamad Johdi Bin Salleh, Abdul Razak Ahmad. 2009. kesedaran pendidikan dalam masyarakat orang asli.

Mohd Fauzi Mohd Harun, Nor Aini Hj Idris, Madeline Berma, Faridah Sahadan. 2004. Kemiskinan di Kalangan Masyarakat Malaysia. Penerbit: Universiti Kebangsaan Malaysia.

Mohd Saharifudin Yusop. 2014. Literasi Melestari Budaya. Penerbit: Unversiti Putra

Malaysia.

Poliana Ronnie sidom. 24 November 2014. Berita harian. Kelas 3M tangani masalah buta huruf. <http://www.bharian.com.my/node/19440> (12/12/1014)

Portal Persatuan Siswazah Orang Asli Semenanjung Malaysia. Mengenai pelajar-pelajar Orang Asli. <http://www.psoa.com.my> (10/5/2014). 75

Portal Rasmi Kemajuan Orang Asli (JAKOA). <http://www.jakoa.gov.my/pendidikan> (10/5/2014)

Portal Statistik Malaysia. Mengenai Statistik Populasi Di Negeri Pahang. (13/6/2014)

San Son Cheng. 1994. Masalah Keciciran Pelajar Orang Asli: Satu Kajian di Kampung Orang Asli Serigala Hulu, Ulu Selangor. Latihan Ilmiah: Jabatan Antropologi dan Sosiologi. Universiti Kebangsaan Malaysia.

Santha Kumar a/l Payani Yanai. 2001. Masalah Keciciran Pendidikan di Kalangan Anak anak Orang Asli di Melaka. Fakulti Sastera dan Sains Sosial. Universiti Malaya.

Sharifah Azura Syed Hassan, Ramlan Bin Zainal Abidin. 2006. Mempertingkatkan Kemahiran Membaca Dalam Kalangan Murid Tahun Dua Melalui Kaedah Stesen.

Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia. 2010. Laporan Status Hak Pendidikan Kanak Kanak Orang Asli.

Wan Afizi Wan Hanafi, Shahrudin Ahmad, Noraziah Ali. 2014. Faktor Budaya Dan Persekitaran Dalam Prestasi Pendidikan Anak Orang Asli Malaysia: Kajian Kes di Kelantan. Penerbit: Pusat Pengajian Sosial, Pembangunan, dan Persekitaran, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Yulpisman Asli. 8/09/2006. Utusan Malaysia. 800 Juta Buta Huruf. http://www.utusan.com.my/utusan/info.asp?y=2006&dt=0908&pub=Utusan_Malaysia&sec=Rencana&pg=re_06.htm. (17/5/2014)

Rosniza Aznie Che Rose, Nor Hazlinda Saari & Novel Lyndon
Pusat Penyelidikan Kelestarian Sosial, Persekitaran dan Pembangunan (SEEDS)
Fakulti Sains Sosial & Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 Bangi, Selangor, MALAYSIA
(aznie@ukm.edu.my)